

MÉS AMB MENYS. EL CONCEPTE ARQUITECTÒNIC D'ALBERTO CAMPO BAEZA AL PARC BIT D'INCA (1995)

BARTOMEU MARTÍNEZ OLIVERI

La forma sempre és conseqüència de la funció

Louis Henry Sullivan, arquitecte americà (1856-1924)

1. Presentació

Un dels proverbis xinesos ens transmet que "cada edifici conté un somni" i és en aquest sentit que l'arquitectura humanitza la naturalesa i vol arribar a l'interior del ciutadà.

Sempre m'ha cridat l'atenció l'assaig del professor Joaquim Lladó² quan escriu que els viatgers sempre portaven el llibre com a símbol de les lletres i l'ètica de la saviesa, els viatges i els llibres eren el complement a l'educació de les persones.

"Més amb menys. El concepte arquitectònic de Alberto Campo Baeza al Parc Bit d'Inca (1995)" té l'objectiu de donar a conèixer un dels edificis arquitectònics de la ciutat d'Inca que és actualitat per la seva concepció històrica, reflex de modes culturals, habilitats tècniques, expressions artístiques i molts altres aspectes de la conducta humana.

Aquest article d'investigació local té el seu germen a l'obra d'uns dels arquitectes espanyols de rellevància internacional, Alberto Campo Baeza, obra del qual tractarem els seus aspectes tècnics i artístics, que varen ser els grans avaladors perquè dia 27 de juliol de 2003 se li atorgà el I Premi d'Arquitectura de Mallorca per ser un dels edificis més significatius construït a la nostra illa entre els anys 1997 i 2001.

2. La figura de l'arquitecte Alberto Campo Baeza (Cadis, 1946)

Alberto Campo Baeza (Cadis, 1946) va estudiar a Madrid a l'Escola Tècnica

1 Historiador de l'Art (UIB).

2 LLADÓ, Joaquim, Gran Tour, Madrid, Jesús Tablate Miquis Editor, 1995.

Superior d'Arquitectura (1971), on es va doctorar l'any 1982. Ha impartit classes a Madrid, Zurich i les darreres a la Universitat de Pensylvania (Filadèlfia, 1986-1999). Fou el guanyador del concurs del *Festival Hall* de Santander. Entre les seves obres més importants construïdes a Espanya sobresurten de manera molt notable l'Ajuntament de Fene (1980), l'Escola Pública de Sant Fermí de Madrid (1985), la Biblioteca Pública d'Orihuela (1992), una escola pública a Cadis (1992) i l'obra a la qual dedicam aquest article: el Centre BIT d'Inca.

El mateix any que va guanyar aquest guardó de gran prestigi va realitzar l'exposició titulada *Obras y Proyectos* a la Galeria de Dessa (Ljubljana).

Actualment els seus projectes arquitectònics inclouen la Caixa General d'Estalvis de Granada, el Museu Mercedes Benz d'Stuttgart i un projecte privat per al dissenyador de la firma Gucci, Tom Ford a Santa Fe, Nuevo México.

La seva formació està inscrita dintre del racionalisme arquitectònic. Recull els postulats de la Bauhaus de Walter Gropius: "L'ensenyança de l'arquitectura, no com a monuments aïllats sinó com a necessitats socials."³

Les obres i la teoria d'aquest arquitecte tenen una sèrie de denominadors en comú com són la simplicitat de formes, del retorn als volums elementals com veurem (el cub, l'esfera, el cilindre) i de la lògica constructiva per damunt de l'evasió ornamental.

Campo Baeza està davant un concepte transcendental per a l'arquitectura europea i que posarà de manifest al Parc Bit: les necessitats de les persones com a centre de tota planificació arquitectònica. Entronca amb el postulat de Le Corbusier, el pare de l'arquitectura moderna, quan diu que la casa és una màquina d'habitar. *La idea construïda. La arquitectura a la luz de las palabras*, aquest és l'escrit de Campo Baeza de l'any 1996 en el qual constata que la història de l'arquitectura no és més que la història de les idees construïdes.

Els conceptes arquitectònics de Campo Baeza són els següents:

- Anàlisi del context
- Funció de l'edifici
- Composició estructural
- Construcció, però més que un minimalisme reclama essencialisme

En una ocasió varen preguntar a l'escultor nord-americà Richard Serra quina era la diferència entre l'art i l'arquitectura. La seva resposta va ser estrictament contundent: "L'Art no té cap utilitat." Evidentment, l'arquitectura té una forta utilitat i potser que en aquest valor radiqui el seu interès real. Campo Baeza sap que aquest llenguatge artístic està profundament implicat i anellat a la realitat, és per a tots, és el lloc on viure, jugar, treballar o dormir, és el teatre de la vida.

3 TAFURI, Manfredo, *Arquitectura contemporánea*, Madrid, Editorial Aguilar, 1978.

3. Definició del seu concepte

Més amb menys

Aquestes paraules de Ludwig Mies Van der Rohe (1886-1969), **Més amb menys**, signifiquen que l'arquitectura és la idea construïda i no dóna tanta importància que ho siguin els detalls. Campo Baeza destaca per la creació d'espais neutres, tractant els materials amb total honradesa i l'estructura amb integritat. L'espai total produeix un plaer sensual i l'acabat dels materials és admirable.

El sabor CB (Gust a Campo Baeza) trasllada les idees damunt el terreny amb un precís nombre d'elements. Aquesta simbiosi entre la seva concepció personal i professional amb el medi, la transcriu amb termes de:

- Paradís d'identitats
- Recerca de la satisfacció de l'esperit

El seu corpus teòric parla de construcció racional sumada a l'emoció irracional; és el que ell anomena concepte i passió.

Netedat visual, conjunció de línies, llum dels volums, Campo Baeza aclama un monument per a la idea com a l'Escola pública de Châtillon (*França*), construïda l'any 1995. El seu col·laborador fou Bruno Mercier i ells varen apostar per la perspectiva, l'estudi de seccions, models i elevacions, economia d'elements i estructures, caixa compacte de formigó, entrades de llum a base de quadrats i rectangles.

La lògica, l'ordre i la claredat casen amb els postulats de la mateixa naturalesa. L'entrada principal o hall és resolta amb una diagonal de llum des de l'exterior. La llum és el luxe de l'arquitecte, el material més ric i valuós amb què podem comptar els arquitectes. Espai, estructura i llum són la màxima combinació d'un arquitecte.

4. L'encàrrec de l'obra i la recompensa del premi: Centre Balear d'Innovació Tecnològica (Centre BIT). Inca 1995

FITXA TÈCNICA

Promotor

- Conselleria d'Agricultura, Comerç i Indústria

Col·laboradors

- Ignacio Aguirre López, Antonio Pérez i Antón García Abril
- Gener de 1997 / Maig de 1998 (data del projecte/data final d'obra)

Aparellador i arquitecte tècnic

- Julio Pérez Amigo

Constructor i emplaçament

- FCC Balears / Polígon de Can Matzarí

C/ dels Sellaers, s/n.

Premi d'Arquitectura i premi a l'apartat d'edificis públics o col·lectius d'entre els anys 1997-2001. Els finalistes varen ser els projectes del Conservatori de Música i Dansa de Palma, dels arquitectes Sr. Jaume Coll i Sra. Judith Leclerc; i per altra banda, les oficines del Parc BIT de Palma, del Sr. Jaime Sicilia. El jurat del I Premi d'Arquitectura,⁴ presidit pel Sr. Rafel Rigo, va ressaltar el següent: "... la intel·ligència estratègica en les decisions inicials referides a la implantació, així com també l'emoció plàstica que genera l'edifici amb la seva relació amb el paisatge. La funcionalitat de l'edifici esdevé per la seva construcció d'oficines d'alta tecnologia en un solar que té forma triangular en el polígon industrial de Can Matzarí."

Segons Baeza, fent aquest triangle creava un jardí a una zona industrial, un pulmó verd per als sentits.

Conjuga a la perfecció la construcció sòlida, el clima i el terreny. A un mitjà de comunicació, l'arquitecte deia el següent:

"La arquitectura es la idea construida, yo no creo que lo importante sean los detalles."⁵

Destaca la utilització de pilastres pures i netes més la transparència dels vidres com a elements separadors d'espais. Aquest rigor racionalista va imposar volums nets i clares connotacions cubistes al Centre BIT d'Inca. La transparència de la seva arquitectura fa que els grans finestrals de l'interior del pati deixin veure l'estructura interna i es doni així una imatge simultània de les diverses parts de l'edifici.

Analitzant el fet constructiu de Baeza podem puntualitzar que la traça inicial és aixecar un alt mur de pedra de marès seguint els traçats triangulars del solar, creant un recinte tancat. Així obtenim una caixa de travertí (marbre) oberta al cel. La llibertat creadora de Campo Baeza és més gran gràcies a una concepció del seu treball que es basa en una arquitectura de dintre a fora.

A la resta de punts de la trama es planten arbres fruiters olorosos: tarongers mediterranis.

Així es crea un *jardí secret* a l'interior del qual hi ha espais de treball. Un cop més es crea una arquitectura amb una base estereomètrica de pedra, una caixa a tall de podi invertit sobre la qual es recolzen uns lleugers elements tectònics. Amb una enorme precisió i la màxima economia de mitjans.

Baeza a través del centre BIT s'interessa pels materials com a element expressiu. La seva obra crida fortament l'atenció per la sàvia utilització que fa dels materials, una simfonia clara dels seus espais centrífugs. L'espai d'Inca no és tancat sinó que s'obre cap a l'exterior buscant la integració cap al medi.

4 El jurat va estar format pels següents membres: Sr. Rafel Rigo, president de la Junta comarcal del COAIB; Sr. Bernat Català, tresorer de la Junta comarcal del COAIB; Sr. Óscar Romero Crosa, arquitecte; Sr. Francesc Planas, arquitecte; Sr. Javier Frechilla, arquitecte; Sr. Rafel Ruisánchez; Sr. Federico Soriano, arquitecte; secretari Sr. Joan Morey.

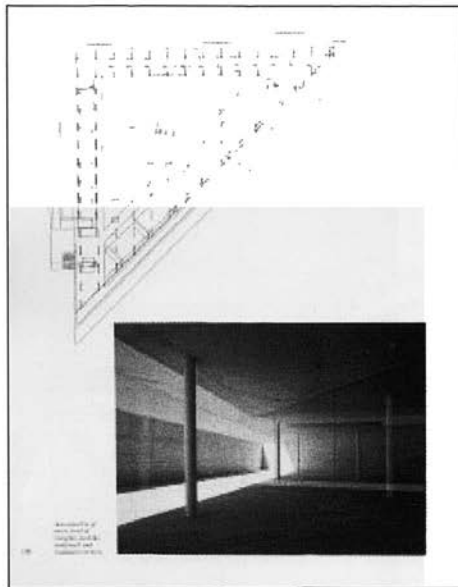
5 Entrevista al diari *La Razón* de Madrid (03-IX-2003)

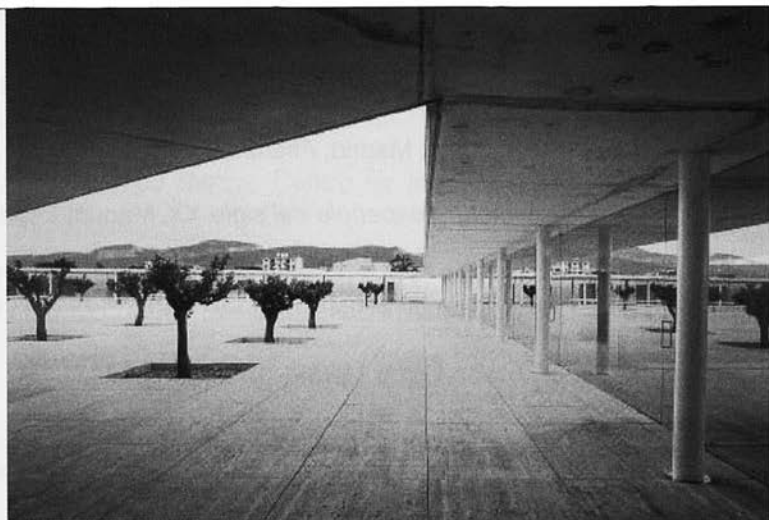
Conclusió

Aquest centre de primer ordre dins l'arquitectura d'avantguarda, tal i com ho ressenyen les obres i estudis dedicats a l'esmentada especialitat de les belles arts, ofereix una interpretació molt particular del minimalisme que el propi arquitecte anomena com hem vist *Sabor de CB* en clara al·lusió a les inicials del seu nom.

Tota persona que visiti el **Centre Bit d'Inca** sentirà que la llum transformada en forma arquitectònica és el lloc ideal per treballar, un espai mogut per l'interès dels sentits que conjuga a la perfecció la construcció sòlida, el clima i el terreny. Mentre Europa, Espanya, Balears, Inca segueixen el seu camí cap a la unitat, el Centre BIT d'Inca és un exemple cap a la diversitat. L'arquitectura és la font de primera mà que ens fa conèixer la nostra societat.

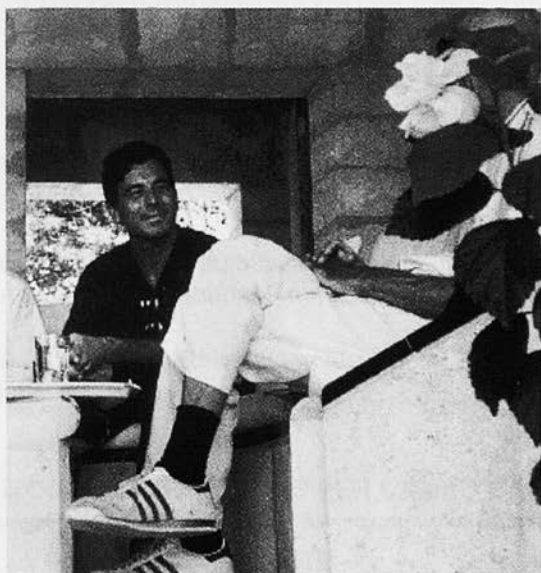
Aquest equipament de referència mundial a la nostra ciutat contempla també les sorpreses; com deia l'arquitecte americà Louis Sullivan "la forma sempre és conseqüència de la funció". Gràcies.

132

PARC BIT INCA 1995

Alberto Campo Baeza

Bibliografia

- AAVV, *Premis d'Arquitectura de Mallorca 1997-2001*, Palma, COAB, 2003.⁶
- BONFANTI, E., *Arquitectura racional*, Madrid, Alianza Editorial, 1983.
- CAPITEL, Antón et alia, *Arquitectura española del siglo XX*, Madrid, Espasa Calpe, 1996.
- FRAMPTON, K. et alia, *Campo Baeza*, Massachussets, 1996.
- JAUZE, C., *Campo Baeza*, Munilla-Lería, Madrid, 1996.
- JODIDIO, Philip, *Architecture Now! (Arquitectura hoy)*, Barcelona, Editorial Taschen, 2002.⁷
- LLADÓ, Joaquim, *Gran Tour*, Madrid, Jesús Tablate Miquis Editor, 1995.
- MARCHAN, S., *Historia de la Arquitectura. El siglo XX*, Madrid, Magisterio Español, 1973.
- MORATA SOCIAS, Josep, *Le Corbusier y el pasado*, Palma, COAB, 1993.
- PIZZA, Antonio, *Alberto Campo Baeza. Works and Projects*, Barcelona, Gustavo Gili, 1999.
- SALABERT, Pere, "Coito, luego existo. Notas acerca de la ciudad contemporánea" a *Revista D'ART. Imatges de la ciutat*, Universitat de Barcelona (UAB), núm. 23, Barcelona, 1997, p. 9-35.
- SEGUÍ AZNAR, Miquel, *Arquitectura contemporánea en Mallorca (1900-1947)*, Palma, COAB, 1990.
- SHARP, Dennis, *Diccionario de Arquitectos i Arquitectura*, Barcelona, CEAC, 1993.
- TAFURI, Manfredo, *Arquitectura contemporánea*, Madrid, Editorial Aguilar, 1978.

6 El jurat i l'equip de redacció d'aquesta publicació va decidir presentar com a imatge a la coberta principal del llibre *El Centre BIT d'Inca* de Campo Baeza.

7 Aquesta publicació de caràcter mundial té com a imatge a la coberta principal del llibre *El Centre BIT d'Inca* de Campo Baeza.

HEMEROTECA, ASSAIGS I ARTICLES

AAVV, "Alberto Campo Baeza. Una scuola e una casa a Cadice" a *Revista Casabella* 593, setembre 1992.

AAVV, "Alberto Campo Baeza. Centro de Innovación Tecnológica en Inca" a *El Croquis* 90, 1998.

FRESNEDA, Carlos, "Alberto Campo Baeza, invitado al templo de Mies van der Rohe" a *El Mundo Día de Baleares*, 31 de març de 2003.

GUERRA, R., *Madrid. Nueva Arquitectura*, RGV, Madrid, 1985.

R.L., "Los arquitectos de Mallorca premian las mejores obras" a *Última Hora*, 27 de juliol de 2003, p. 20-21.

VERD, Sebastià, "Arquitectures" a *Diario de Mallorca*, 19 de juliol de 2004, p. 18.

VICENS, Miquel, "Meritorias excepciones. El libro de los Premis de Arquitectura 1997-2001" a *Diario de Mallorca*, 5 d'octubre de 2003, p. 38-39.

TORRES, Marta, "La arquitectura es la idea construida, yo no creo que lo importante sean los detalles" Entrevista al **diari** *La Razón* de Madrid (03-IX-2003).

CATÀLEGS D'EXPOSICIONS I REVISTES ESPECIALITZADES

AAVV, *Campo Baeza. Obras y Proyectos*, Colegio Oficial de Arquitectos de Andalucía Occidental, Màlaga, 1986.

AAVV, *Alberto Campo Baeza. Documentos de Arquitectura 2*, Colegio Oficial de Arquitectos de Andalucía Occidental, Almeria, 1987.

AAVV, "Alberto Campo Baeza. Essentiality: More with less" a *A+U Architecture and urbanism* 264, 1992.

AAVV, *Alberto Campo Baeza*, Accademia di Spagna, La Sapienza University, Rome, 1996.

LLISTAT D'OBRES EXECUTADES PER CAMPO BAEZA

1971

Projecte de la Festival Hall, Santander

1973

Projecte del Parador Nacional de Cuenca

1974

Casa de García del Valle, ciutat de Santo Domingo, Algete, Madrid

1976

Col·legi Oficial d'Arquitectes de Sevilla

Universitat Laboral d'Almeria

1979

Projecte per al Concurs Nacional d'Escoles del MEC

1981

Centre Cultural de Guernica (Biscaia)

1982

Projecte per al gimnàs de la Ciutat Universitària de Madrid

1983

Escola Pública de San Sebastián de los Reyes (Madrid)

1985

Escola Pública de San Fermín (Madrid)

1989

Escola Pública de Loeches (Madrid)

1990

Llibreria de Fuencarral (Madrid)

1992

Centre Cultural de Villaviciosa de Odón (Madrid)

1995

Llibreria de la Universitat d'Alacant

Centre Balear d'Innovació Tecnològica (BIT) a Inca (Mallorca)

Projecte per al Ministeri d'Afers Estrangers (Madrid)

Projecte per a la Casa Social de Leganés (Madrid)

1996

Museu Elsa Peretti de Sant Martí Vell (Girona)

1997

Gimnàs Leonardo da Vinci de Majadahonda (Madrid)

1998

Museu Nacional d'Arqueologia Marítima (Cartagena)

1999

Caixa General d'Estalvis de Granada

Oficines de la Junta d'Andalusia